

sovaní skúmaných spoločenských javov a nedostáva sa k ich interpretácii.

„Protiklad v metodológii medzi marxistickou a budžoáznou sociológiou“, uvádzajú autori, „je protikladom dialektiky a metafyziky, materializmu a idealizmu v ich aplikácii na poznanie spoločnosti.“ Ak sociológovia-marxisti používajú niektoré metódy, formou zhodné s metódami, ktoré používajú buržoázni sociológovia, tak výskumníci-marxisti vnášajú do týchže foriem principiálne nový obsah.

Článok objasňuje základné problémy konkrétneho sociologického výskumu a je pre filozofov, ktorí robia výskum spoločenských javov, veľmi podnetný. M. K.

● O „INTEGRÁLNOU“ POŇATÍ PSYCHOLÓGIE. — Dnes sa mnoho hovorí o antropologickej či antropocentrickej orientácii vo filozofii a vo vede. V tejto súvislosti je mimoriadne aktuálna kniha francúzskeho psychológa, marxistu R. Zazzo z *Dvojčatá, dvojice a osoba*,¹ ktorá vzbudila vo francúzskych vedeckých kruhoch značný ohlas. Koncepcia tohto diela sa charakterizuje výrazmi „dialektika osobnosti“ alebo „integrálna psychológia“ a zakladá sa na svojráznom chápaní dedičnosti, prostredia a vedomia ako základných faktorov ľudskej osobnosti.

K „integrálnemu“ poňatiu psychológie dostáva sa R. Zazzo na základe vedeckého výskumu dvojčiat. V prípade obyčajného jedinca je ľahko vysvetľovať jeho osobnosť dedičnou konštitúciou a vplyvmi prostredia. V prípade identických dvojčiat však takéto vysvetľovanie nestačí, pretože tu ide o dvojicu jedincov, ktorí sú z hľadiska dedičnosti úplne identickí, boli vychovaní v tom istom prostredí a napriek tejto identite dedičnosti a prostredia sa stali rozdielnymi jedincami, osobami.

„Dvojčatá nás tlačia na okraj múru“, píše R. Zazzo. „Príčiny, obvykle udávané, nám

¹ *Les jumeaux, le couple et la personne* (2 vol. aux Presses Universitaires de France: tome 1 „L'individuation somatique“; tome 2 „L'individuation psychologique“).

Svoju koncepciu R. Zazzo objasnil v prednáške na tému *Dialektika osobnosti*, ktorá sa konala v Centre d'Etudes et de Recherches Marxistes 12. mája 1960 a v interview v časopise France Nouvelle. Prednáška i interview sú uverejnené v časopise La Pensée, septem-ber—október 1960.

vôbec neumožňujú vysvetliť originalitu obidvoch partnerov. Musíme si vybrať jednu z dvoch možností: alebo pripustíme dušu ako mystický individuálny princíp, a to znamená kapituláciu vedy pred špiritualistickou metafyzikou, alebo musíme predpokladať, že jedinec sa vytvára zo svojich organických a sociálnych podmienok, že sa však od nich oddeľuje, že sa vynára ako originálny tvorca.“

Protiklad medzi dedičnou identitou, identitou prostredia a rozdielnosťou osobnosti dvočiat rieši teda Zazzo tak, že uvádza pojem vedomia ako tvorivého faktora. Vedomie je nielen organicky a spoločensky determinovaný fakt, ale i faktorom, ktorý organické a spoločenské podmienky svojím spôsobom determinuje, pretvára. Len takto sa môže človek stať strojom seba samého, tvorcom, vládcom.

Humanistické zameranie „integrálnej psychológie“ je zrejme aktuálne a sympatické. Nemožno podceňovať ani okolnosť, ktorú autor neraz zdôrazňuje, totiž, že tie oblasti ľudského života, ktorým veda nevenuje náležitú pozornosť, využívajú sa pre metafyzickú a špiritualistickú argumentáciu.

Na druhej strane vyzdvihovaním vedomia ako integrálneho a tvorivého faktora dal R. Zazzo podnet k tomu, že niektorí kritici obvinili z idealizmu a že jeho ideové pramene hľadali u Sartra a dokonca u Fichteho.

V každom prípade dielo R. Zazzo zaslúži si pre svoju dôkladnosť, aktuálnosť i marxistický filozofický postoj pozornosť aj našich psychológov, biológov a filozofov.

J. P.

● AKO JE TO S HUMANIZMOM MLÁDEHO MARXA? — Problémy humanizmu, otázky poňatia človeka, jeho postavenia v prírode a spoločnosti, sú jedným z večne živých problémov vo filozofii. Mimoriadnu dôležitosť — v súvislosti s celkovým spoločenským vývinom — nadobudli tieto otázky v počiatkových fázach vývinu buržoáznej spoločnosti, konkrétne v osvietenskej a nemeckej klasickej filozofii. Pod vplyvom jej najlepších výsledkov a v polemike s nimi — najmä s humanizmom Hegla a Feuerbacha — formuje svoje poňatie človeka aj mladý Marx, zaujatý vášnivo už od svojich tvorivých začiatkov (doktorská dizertácia *O rozdieloch medzi Demokritovou a Epikurovou filozofiou*, 1839—1841) problematikou ľudskej

slobody a ľudského šťastia. Bolo však treba niekoľko rokov intelektuálneho vývinu a najmä bezprostrednej účasti v politickom hnutí proletariátu, aby sa Marx z idealistických a revolučne demokratických pozícií svojej mladosti prepracoval na pozície vedeckého humanizmu a teda i k dôsledne materialistickému poňatiu humanizmu.

Významnú úlohu na tejto ceste hrá rok 1844, keď po intenzívnom štúdiu politickej ekonómie a histórie podáva Marx v *Ekonomicko-filozofických rukopisoch* a v *Príspevku ku kritike Heglovej filozofie práva* prvý náčrt historicko-materialistického poňatia spoločnosti a človeka. A práve tieto práce, v ktorých je ešte — na druhej strane — aj mnoho heglowských a feuerbachovských prvkov, slúžia na Západe dosiaľ za vítaný prameň na falšovanie marxizmu a na vyzdvihovanie protirečenia medzi tzv. eticko-humanitnou periódou mladého Marxa a politicko-ekonomickou periódou zrelého marxizmu.

Koľko rozličných otvorených útokov i „subtilných“ filozofických diskusií vzniklo okolo tejto otázky od roku 1932, keď vyšiel originál Marxových *Filozoficko-ekonomických rukopisov z roku 1844!* Ako sa predstihujú v „domýšľa-

ni“ a „prehľbovaní“ marxizmu v duchu spomínaných „eticko-humanitných ideálov mladého Marxa“ pravičiarски sociálni demokrati Landshut, Mayer, de Man), existencialisti a personalisti (Thier, Mounier, Bloch) s neotomistami a kresťanskými filozofmi (Hommes, Bigo, Calvez)! A aká je pritom jasná a logicky nevyhnutná vývinová cesta Marxa, ktorý svoj mladistvý humanitný ideál naplnil konkrétnym materialistickým obsahom v tej miere, ako zrelo jeho veľké poznanie o zákonitom príchode komunistickej spoločnosti, o zrušení od cudzenia sa človeka svojej ľudskej podstate v spoločenských podmienkach, v ktorých nebude súkromné vlastníctvo a možnosť vykorisťovania človeka človekom!

Stručne, ale výstižne uvedie nás do týchto otázok štúdia A. Petrachika *O humanizme v prvých Marxových dielach*.¹ Keďže nejde iba o otázky patriace do histórie, ale naopak, o otázky živé a aktuálne, treba im venovať aj dnes hlbokú pozornosť.

(ev)

¹ A. Petrachik, *Les problèmes de l'humanisme dans les premières oeuvres de Marx*, La Pensée 1961, No 2.